

**ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«УНІВЕРСИТЕТ ТРАНСФОРМАЦІЇ МАЙБУТЬОГО»**

КАФЕДРА БІЗНЕСУ, АДМІНІСТРУВАННЯ ТА ПРАВА

ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

для здобувачів *першого (бакалаврського)* рівня вищої освіти спеціальностей D3 «Менеджмент» ОПП «Менеджмент» та D4 «Публічне управління та адміністрування» ОПП «Публічне управління та адміністрування» *всіх форм здобуття освіти*

Обговорено та рекомендовано
на засіданні кафедри бізнесу,
адміністрування та права
Протокол № 5 від 10.12.2025

ЧЕРНІГІВ – 2025

Основи економічної теорії. Методичні вказівки для самостійної роботи для здобувачів *першого (бакалаврського)* рівня вищої освіти спеціальностей D3 «Менеджмент» ОПП «Менеджмент» та D4 «Публічне управління та адміністрування» ОПП «Публічне управління та адміністрування» *всіх форм здобуття освіти* / Укл.: В.В. Гливенко. Чернігів: ЗВО «Університет трансформації майбутнього», 2025. 26 с.

Укладач

Гливенко Валентина Василівна,
кандидат економічних наук, доцент, доцент
кафедри бізнесу, адміністрування та права

*Відповідальний
за випуск:*

Клименко Тетяна Вікторівна,
кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри бізнесу, адміністрування та права

Рецензент:

Сакун Олександра Сергіївна,
доктор економічних наук, доцент, професор кафедри
бізнесу, адміністрування та права

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ОСНОВНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ ЯК НАУКИ	5
ТЕМА 1. Предмет і методи і економічної теорії.	5
ТЕМА 2. Історія розвитку економічної теорії як науки.	8
ТЕМА 3. Економічні інтереси та потреби суспільства.	11
ТЕМА 4. Економічна система суспільства.	13
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОСНОВИ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ	16
ТЕМА 5. Форми організації суспільного виробництва.	16
ТЕМА 6. Гроші як форма товарних відносин.	19
ТЕМА 7. Ринок як форма функціонування товарного виробництва.	21
ТЕМА 8. Процес виробництва і нагромадження капіталу.	23
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.	26

ВСТУП

Самостійна робота здобувачів освіти є невід'ємною складовою навчального процесу та відіграє важливу роль у вивченні дисципліни «Основи економічної теорії». Економічна теорія охоплює широкий спектр понять, моделей і закономірностей, які неможливо повністю опанувати лише в межах аудиторних занять. Самостійне опрацювання матеріалу дає змогу здобувачам глибше зрозуміти сутність економічних процесів, взаємозв'язок між виробництвом, розподілом, обміном і споживанням, а також роль економіки в розвитку суспільства.

Важливим аспектом самостійної роботи є формування навичок критичного мислення. Під час аналізу економічних теорій, поглядів різних наукових шкіл та сучасних соціально-економічних проблем здобувачі вчаться порівнювати, робити висновки, аргументувати власну позицію. Це особливо актуально в умовах ринкової економіки, де необхідно орієнтуватися в економічній інформації та приймати обґрунтовані рішення.

Основними завданнями самостійної роботи з дисципліни «Основи економічної теорії» є:

- поглиблення та закріплення знань, отриманих під час лекцій і практичних занять;
- опанування основних економічних категорій, законів і понять;
- розвиток умінь працювати з підручниками, науковими статтями, статистичними матеріалами та іншими джерелами;
- підготовка до модульного контролю та диференційованого заліку;
- розвиток самостійності, пізнавальної активності та інтересу до економічної науки.

Таким чином, самостійна робота є важливим засобом підвищення якості знань здобувачів з основ економічної теорії. Вона забезпечує більш глибоке розуміння навчального матеріалу, сприяє формуванню економічної культури та підготовці здобувачів до практичної діяльності й подальшого професійного розвитку.

Методичні вказівки містять назви модулів та тем, що вивчаються, їх змістовне наповнення, перелік питань для самоперевірки, тести для самостійного опрацювання до кожної теми, перелік рекомендованої літератури.

Змістовий модуль 1. Основні засади економічної теорії як науки.

Тема 1. Предмет і методи економічної теорії.

Поняття економічної теорії як науки та її взаємозв'язок з іншими науками. Предмет, методи та завдання економічної теорії. Поняття економічних відносин та їх класифікація. Основні економічні закони і категорії.

1.1. Теоретичні питання для самоперевірки та контролю знань

1. Які основні передумови виникнення економічної теорії?
2. Яке місце економічної теорії в системі суспільних наук?
3. У чому полягає предмет економічної теорії?
4. Які економічні процеси та явища вивчає економічна теорія?
5. Чим відрізняється предмет економічної теорії від предметів інших економічних дисциплін?
6. Які основні завдання економічної теорії як науки?
7. Що таке метод економічної теорії?
8. Які загальнонаукові методи використовуються в економічній теорії?
9. У чому сутність методу абстракції та його значення для економічних досліджень?
10. Як застосовуються аналіз і синтез у вивченні економічних явищ?
11. Яку роль відіграють індукція та дедукція в економічній теорії?
12. Що таке економічна категорія?
13. Що таке економічний закон?
14. В чому полягає сутність економічних відносин?

1.2. Тестові завдання для самостійного опрацювання

1. Що є предметом економічної теорії?
 - а) природні ресурси;
 - б) поведінка людей в процесі прийняття рішень в умовах обмежених ресурсів;
 - в) політичні інституції;
 - г) закони природи.
2. У чому сутність методу абстракції?
 - а) в розчленуванні цілого на окремі елементи і дослідженні кожного з них окремо;
 - б) в логічному висновку про ціле на основі окремих факторів;
 - в) у відмові від поверхневих, несуттєвих сторін явища і зосередженні на з'ясуванні внутрішніх, суттєвих зв'язків.
3. Яке наведене з запитань може вирішуватись на мікрорівні:
 - а) як стимулювати економічне зростання?
 - б) як подолати інфляцію?
 - в) що і скільки виробляти?

г) як забезпечити повну зайнятість?

4. Яке з положень характеризує економічний закон?

- а) стійкі, суттєві, постійно повторювальні причинно-наслідкові зв'язки між економічними явищами і процесами;
- б) узагальнюючі поняття, що відбивають істотний бік економічного явища;
- в) наукове припущення, що висувається для пояснення будь-якого явища і потребує перевірки на досвіді.

5. Економічна категорія – це:

- а) стійкий, істотний причинно-наслідковий зв'язок між явищами та процесами господарського життя;
- б) поняття, занесене до енциклопедії;
- в) слово іноземного походження, що характеризує той чи інший стан економіки;
- г) узагальнююче поняття, що відбиває істотну (суттєву) сторону економічного явища та процесу.

6. Економічні закони відрізняються від законів природи тим, що вони:

- а) об'єктивні;
- б) діють лише у людському суспільстві;
- в) суб'єктивні;
- г) не можуть мати формалізованого вираження.

7. Яке з визначень характеризує дедуктивний метод пізнання?

- а) вимушене спрощення об'єкта, що досліджується, для глибокого вивчення його окремих сторін;
- б) прийняття раціональних рішень на основі співставлення витрат і корисності;
- в) проведення лабораторного експерименту, на підставі якого формулюється певна залежність між економічними явищами;
- г) аналіз фактів, на основі яких формулюються принципи економічної поведінки.

8. Яке з визначень характеризує індуктивний метод пізнання?

- а) спрощення об'єкта, що досліджується, для глибокого вивчення його окремих сторін;
- б) метод, з допомогою якого висунута гіпотеза перевіряється реальними економічними фактами;
- в) рух від окремих фактів до загальних висновків;
- г) систематичний і обґрунтований зв'язок між двома видами явищ;
- д) припущення, згідно з яким інші факти за виключенням тих, що використовуються в аналізі, розглядаються як незмінні.

9. Метод, що дозволяє визначити схожі ознаки і встановити необхідні зв'язки і відхилення між ознаками явищ:

- а) метод наукових абстракцій;
- б) метод аналогій;
- в) математичний метод;
- г) експеримент.

10. Чому економічні закони об'єктивні?

- а) тому, що діють незалежно від людського суспільства;
- б) тому, що об'єктивні економічні явища і процеси, які вони виражають;
- в) тому, що вони визначаються незмінною природою людини.

11. Для характеристики сутності економічних законів і категорій застосовується наступний метод пізнання:

- а) кількісний аналіз;
- б) якісний аналіз;
- в) статистичний аналіз;
- г) метод порівняння.

12. З'ясування основних типів зв'язку між підсистемами, їх складовими, елементами та компонентами передбачає такий підхід:

- а) історичний;
- б) статистичний;
- в) системний.

13. Економічні відносини заведено класифікувати на:

- а) соціально-економічні;
- б) економіко – правові;
- в) техніко – економічні;
- г) організаційно-економічні.

14. Адміністративно – управлінська система господарювання є прикладом:

- а) соціально економічних відносин;
- б) економіко – правових відносин;
- в) техніко – економічних відносин;
- г) організаційно – економічних відносин.

15. Особливості способів суспільного виробництва в різних соціально-економічних формаціях це приклад:

- а) соціально економічних відносин;
- б) економіко – правових відносин;
- в) техніко – економічних відносин;
- г) організаційно – економічних відносин.

Тема 2. Історія розвитку економічної теорії як науки.

Наукова думка стародавнього Сходу, Греції та Риму. Зародження першої теоретичної школи економічної думки – меркантилізму. Школа фізіократів. Виникнення класичної політекономії. Концепція марксизму. Концепції інституціоналізму. Маржиналізм. Становлення неокласичної традиції в економічній теорії. Кейнсіанство: теоретичні засади та вплив на розвиток економічної науки. Розвиток української економічної думки.

2.1. Теоретичні питання для самоперевірки та контролю знань

1. Коли і за яких умов виникла економічна теорія як наука?
2. Які економічні погляди існували в стародавньому світі та середньовіччі?
3. У чому полягає сутність меркантилізму та його основні ідеї?
4. Які історичні умови сприяли формуванню класичної політичної економії?
5. Хто основні представники класичної політичної економії та який їхній внесок у науку.
6. Які ідеї фізіократів і в чому їх значення для розвитку економічної теорії?
7. У чому полягає сутність трудової теорії вартості?
8. Які основні положення марксистської економічної теорії?
9. Що спричинило появу маржиналізму та які його головні ідеї?
10. У чому особливості неокласичної економічної теорії?
11. В чому полягає революційність ідей Дж. М. Кейнса?
12. Який вплив ідей Дж. М. Кейнса мають на сучасну економічну науку?
13. Чим відрізняються кейнсіанство та неокласичний напрям?
14. Які основні напрями сучасної економічної теорії?
15. Які ідеї лежать в основі інституціоналізму?
16. Які представники української економічної думки внесли вклад в розвиток економічної теорії та які їх основні ідеї?
17. Яке значення має історія економічної теорії для розуміння сучасних економічних процесів?

2.2. Тестові завдання для самостійного опрацювання

1. Мислителі Стародавньої Греції основною галуззю економіки вважали:
 - а) ремесло;
 - б) мистецтво;
 - в) землеробство.
2. Що таке хрематистика?
 - а) наука про володіння майном;
 - б) наука про обмін, торгівлю і збагачення;
 - в) наука про зовнішню торгівлю.
3. Хто з цих мислителів був прихильником приватної власності, великого землеволодіння та посилення експлуатації колоній ?

- а) Платон;
- б) Колумелла;
- в) Цицерон;
- г) Аристотель.

4. Що Аристотель розумів під економікою?:

- а) багатство як сукупність споживчих вартостей;
- б) багатство як нагромадження, грошей;
- в) природна господарська діяльність, пов'язана з виробництвом продуктів;
- г) мистецтво робити гроші;
- д) всі відповіді вірні.

5. Що Аристотель відносив до сфери хрематистики?

- а) землеробство і ремесло;
- б) лихварство і торгово-посередницькі операції;
- в) дрібну торгівлю;
- г) всі відповіді вірні.

6. Яка основна сфера дослідження в економічній думці Древнього Риму?

- а) державне управління;
- б) накопичення скарбів;
- в) торгівля;
- г) управління сільськогосподарським маєтком.

7. Хто є автором праць «Політика», «Нікомахова етика»?

- а) Цицерон;
- б) Ксенофонт;
- в) Платон;
- г) Аристотель.

8. Хто є автором праць «Держава», «Закони»?

- а) Ксенофонт;
- б) Аристотель;
- в) Платон;
- г) Цицерон.

9. Хто з вказаних мислителів ігнорував необхідність товарного обміну?

- а) Варон;
- б) Колумелла;
- в) брати Гракхи;
- г) Цицерон.

10. В якій країні відбувся промисловий переворот найраніше?

- а) Іспанії;

- б) Голландії;
- в) Англії;
- г) Франції.

11. Хто є засновником трудової теорії вартості?

- а) Рікардо;
- б) Петті;
- в) Сміт;
- г) Буагільбер.

12. Хто є автором трьохфакторної теорії вартості?

- а) Рікардо;
- б) Сміт;
- в) Сей;
- г) Буагільбер.

13. Хто є автором праці «Економічна таблиця»?

- а) Сміт;
- б) Петті;
- в) Кене;
- г) Рікардо.

14. Хто першим розмежував поняття грошей і капіталу?

- а) Тюрго;
- б) Кене;
- в) Буагільбер;
- г) Маркс.

15. Кому належить праця «Дослідження про природу і причини багатства народів»?

- а) Рікардо;
- б) Сміту;
- в) Марксу;
- г) Енгельсу.

16. Хто сформулював теорію про те, що населення зростає в геометричній прогресії, а продукти харчування в арифметичній?

- а) Мальтус;
- б) Мілль;
- в) Тюрго.

17. Закон падіння норми прибутку сформулював:

- а) Маркс;
- б) Сміт;
- в) Рікардо.

18. Що вважається однією з найвидатніших заслуг Ф. Кене?

- а) обґрунтування трудової теорії вартості.
- б) побудова моделі макроекономічного відтворення;
- в) формулювання принципу абсолютних переваг у зовнішній торгівлі;
- г) обґрунтування теорії народонаселення.

19. Для якої економічної школи характерним є використання методу граничного аналізу?

- а) інституціоналізму;
- б) меркантилізму;
- в) історичної школи;
- г) маржиналізму.

20. Як називається рівноважний стан економічної системи, за якого ніякий розподіл ресурсів не може поліпшити становище одного раціонального економічного суб'єкта, не погіршивши при цьому становище іншого?

- а) теорія Рікардо;
- б) оптимум Парето;
- в) модель Мангера.

Тема 3. Економічні інтереси та потреби суспільства.

Сутність та класифікація економічних потреб суспільства. Закон зростання потреб та теорії потреб. Поняття та види економічних інтересів. Благо як задоволення потреб. Корисність блага та величина корисності.

3.1. Теоретичні питання для самоперевірки та контролю знань

1. Що таке економічні потреби та яке їх місце в житті суспільства?
2. Які основні риси та особливості економічних потреб?
3. Як класифікуються економічні потреби?
4. У чому полягає відмінність між первинними та вторинними потребами?
5. Що означає закон зростання потреб і як він проявляється?
6. Яку роль відіграють економічні потреби у розвитку виробництва?
7. Що таке економічні інтереси та як вони пов'язані з потребами?
8. Які види економічних інтересів існують у суспільстві?
9. У чому полягає відмінність між особистими, груповими та суспільними економічними інтересами?
10. Як економічні інтереси впливають на поведінку економічних суб'єктів?
11. Які суперечності можуть виникати між економічними інтересами різних суб'єктів?
12. Яку роль відіграє держава в узгодженні економічних інтересів?
13. Що таке «піраміда Маслоу»?
14. Що таке благо та в чому полягає його корисність?

15. Як визначається величина корисності блага?

16. Як економічні потреби та інтереси впливають на соціально-економічний розвиток суспільства?

3.2. Тестові завдання для самостійного опрацювання

1. Теорія ієрархії потреб Маслоу з'явилася:

а) в 1943 році, коли він досліджував чинники, які впливають на поведінку людей;

б) в 1945 році, коли він досліджував чинники, які впливають на поведінку людей;

в) в 1947 році, коли він досліджував ієрархію потреб людини.

2. На якому рівні в ієрархії потреб Маслоу знаходиться потреба в повазі?

а) на другій;

б) на третій;

в) на четвертій.

3. Головним внутрішнім мотивом для розвитку виробництва, обміну і споживання є:

а) задоволення економічних потреб;

б) задоволення соціальних потреб;

в) задоволення психологічних потреб.

4. За засобами задоволення економічні потреби класифікуються наступним чином:

а) першочергові та другорядні;

б) матеріальні та нематеріальні;

в) насичені і ненасичені.

5. За можливістю задоволення економічні потреби класифікуються наступним чином:

а) першочергові та другорядні;

б) матеріальні та нематеріальні;

в) насичені і ненасичені.

6. За нагальністю задоволення економічні потреби класифікуються наступним чином:

а) першочергові та другорядні;

б) матеріальні та нематеріальні;

в) насичені і ненасичені.

7. Суб'єктивна здатність блага задовольняти потреби споживача, це:

а) корисність блага;

- б) сукупна корисність;
- в) функція корисності.

8. Співвідношення між обсягами товарів і послуг, що споживаються, і рівнем задоволеності від споживання товару, якого досягає споживач, це:

- а) модель корисності;
- б) функція блага;
- в) функція корисності.

9) Хто вперше ввів поняття еластичності попиту:

- а) Вальрас;
- б) Пігу;
- в) Маршалл.

10) Співвідношення між обсягами товарів і послуг, що споживаються, і рівнем корисності – це визначення:

- а) моделі корисності;
- б) граничної корисності;
- в) функції корисності.

Тема 4. Економічна система суспільства.

Поняття економічної системи. Елементи економічної системи. Типи економічних систем. Суперечності економічних систем. Власність у системі суспільного виробництва. Категорії відносин власності. Суб'єкти і об'єкти власності. Типи і форми власності.

4.1. Теоретичні питання для самоперевірки та контролю знань

1. Що таке економічна система суспільства?
2. Які основні елементи економічної системи?
3. Які проблеми вирішує будь-яка економічна система?
4. Які критерії використовують для класифікації економічних систем?
5. У чому полягають особливості традиційної економічної системи?
6. Які характерні риси командно-адміністративної економічної системи?
7. У чому сутність ринкової економічної системи?
8. Які переваги та недоліки ринкової економіки?
9. Що таке суперечності економічних систем та в чому вони полягають?
10. Яку роль відіграє держава в різних типах економічних систем?
11. Що таке змішана економічна система та її характерні ознаки?
12. Які приклади економічних систем існують у сучасному світі?
13. Як відбувається перехід від однієї економічної системи до іншої?
14. Які соціально-економічні наслідки функціонування різних економічних систем?

15. Що таке власність та яке її місце у системі суспільного виробництва?
16. Хто є суб'єктами та що є об'єктами власності?
17. Які існують типи та форми власності?

4.2. Тестові завдання для самостійного опрацювання

1. Економічна система суспільства - це:
 - а) сукупність підприємств країни;
 - б) сукупність економічних відносин, форм власності та механізмів господарювання;
 - в) рівень розвитку промисловості;
 - г) фінансова система держави.

2. Яка з наведених економічних систем ґрунтується на приватній власності та конкуренції?
 - а) традиційна;
 - б) командно-адміністративна;
 - в) ринкова;
 - г) натуральна.

3. Для командно-адміністративної економіки характерно:
 - а) вільне ціноутворення;
 - б) домінування приватної власності;
 - в) централізоване планування;
 - г) мінімальна роль держави.

4. Традиційна економічна система базується переважно на:
 - а) державному плануванні;
 - б) ринкових механізмах;
 - в) звичаях і традиціях;
 - г) науково-технічному прогресі.

5. Змішана економічна система характеризується:
 - а) повною відсутністю державного регулювання;
 - б) поєднанням ринкових механізмів і державного втручання;
 - в) натуральним господарством;
 - г) плановим розподілом ресурсів.

6. Основні економічні проблеми будь-якого суспільства полягають у вирішенні питань:
 - а) хто і як управляє державою;
 - б) що, як і для кого виробляти;
 - в) як розподіляти податки;
 - г) як формувати бюджет.

7. Роль держави в ринковій економіці полягає у:

- а) повному контролю виробництва;
- б) усуненні приватної власності;
- в) створенні правових і соціальних умов функціонування ринку;
- г) заміні ринкового механізму плануванням.

8. Яка економічна система є найбільш поширеною в сучасному світі?

- а) традиційна;
- б) командна;
- в) змішана;
- г) натуральна.

9. Конкуренція в ринковій економіці сприяє:

- а) зниженню якості продукції;
- б) підвищенню ефективності виробництва;
- в) ліквідації підприємства;
- г) монополізації економіки.

10. Матеріальною основою кожної економічної системи є:

- а) економічні відносини;
- б) продуктивні сили;
- в) робоча сила.

11. Тісний зв'язок виробництва і споживання характерний для такої системи:

- а) командної;
- б) ринкової;
- в) традиційної.

12. Соціальне розшарування суспільства та збільшення рівня безробіття характерний для такої системи:

- а) традиційна;
- б) командна;
- в) ринкова.

13. Власність в економічній теорії – це:

- а) сукупність речей, що належать людині;
- б) юридичне право на майно;
- в) економічні відносини між людьми з приводу привласнення благ.

14. Основними елементами відносин власності є:

- а) виробництво і споживання;
- б) володіння, користування, розпорядження;
- в) попит і пропозиція.

15. Яка форма власності є основою ринкової економіки:

- а) державна;
- б) комунальна;
- в) приватна.

Змістовий модуль 2. Основи ринкової економіки.

Тема 5. Форми організації суспільного виробництва.

Поняття натурального господарства і товарного виробництва. Фактори суспільного виробництва. Структура суспільного виробництва. Економічна ефективність суспільного виробництва. Сутність товару та його властивості. Закон вартості. Види вартостей. Корисність товару та закон спадної корисності.

5.1. Теоретичні питання для самоперевірки та контролю знань

1. Що розуміють під формами організації суспільного виробництва?
2. Які основні історичні форми організації суспільного виробництва?
3. У чому полягає сутність натурального виробництва?
4. Які риси та обмеження натурального господарства?
5. Що таке товарне виробництво та за яких умов воно виникає?
6. Які основні ознаки простого товарного виробництва?
7. У чому полягає відмінність між простим і розширеним товарним виробництвом?
8. Яку роль відіграє поділ праці у розвитку товарного виробництва?
9. Як спеціалізація та кооперація впливають на суспільне виробництво?
10. Які переваги та недоліки товарного виробництва?
11. Як форми організації виробництва пов'язані з рівнем розвитку продуктивних сил?
12. Що таке суспільний продукт та які є його показники?
13. Що таке економічна ефективність виробництва?
14. Що таке соціальна ефективність виробництва?
15. Які показники характеризують економічну ефективність виробництва?
16. Що таке товар та які його властивості?
17. В чому полягає сутність закону вартості?
18. Що таке корисність товару?
19. В чому полягає сутність закону спадної корисності?

5.2. Тестові завдання для самостійного опрацювання

1. Організована свідома діяльність людей, спрямована на створення матеріальних і нематеріальних благ для задоволення потреб суспільства, це:
 - а) суспільне виробництво;

- б) процес розподілу благ;
- в) процес споживання благ.

2. Сільськогосподарська галузь відноситься до:

- а) основного виробництва;
- б) виробничої інфраструктури;
- в) соціальної інфраструктури.

3. Транспорт, що займається перевезеннями пасажирів відноситься до:

- а) основного виробництва;
- б) виробничої інфраструктури;
- в) соціальної інфраструктури.

4. Будівлі і споруди це:

- а) засоби виробництва;
- б) предмети праці;
- в) засоби праці.

5. Засоби праці і предмети праці разом складають:

- а) засоби виробництва;
- б) продуктивні сили;
- в) засоби праці.

6. Макроекономічний показник, який виражає ринкову сукупну вартість кінцевих товарів та послуг, які були вироблені в країні за визначений період часу всіма виробниками, це:

- а) ВНП;
- б) ВВП;
- в) ЧВП.

7. Чистий дохід, виміряний в цінах факторів виробництва, це:

- а) національний дохід;
- б) чистий національний продукт;
- в) чистий внутрішній продукт.

8. Частина національного доходу, яка виготовляється понад фонд споживання і призначена для розвитку суспільного виробництва, це:

- а) фонд прибутку;
- б) соціальний фонд;
- в) фонд нагромадження.

9. Товар - це:

- а) будь-який продукт праці;
- б) продукт праці, призначений для обміну або продажу;

- в) річ, яку споживає виробник;
- г) безкоштовне благо.

10. Яка головна умова перетворення продукту на товар?

- а) наявність грошей;
- б) наявність засобів виробництва;
- в) обмін на ринку.

11. Споживча вартість товару - це:

- а) ціна товару;
- б) здатність товару задовольняти потреби людини;
- в) витрати на виробництво;
- г) прибуток продавця.

12. Мінова вартість товару - це:

- а) корисність товару;
- б) кількість витраченого часу;
- в) пропорція, в якій один товар обмінюється на інший;
- г) собівартість товару.

13. Які властивості має товар?

- а) тільки споживну вартість;
- б) тільки мінову вартість;
- в) споживчу і мінову вартість;
- г) лише ціну.

14. Що є основою вартості товару?

- а) корисність;
- б) попит;
- в) суспільно необхідні витрати праці;
- г) реклама.

15. Закон, сутність якого полягає в тому, що кожне наступне споживання блага зазвичай приносить менше задоволення через насиченість цим благом, називається:

- а) законом вартості;
- б) законом спадної корисності;
- в) законом граничної корисності.

Тема 6. Гроші як форма товарних відносин.

Сутність грошей та історія їх виникнення. Функції грошей. Форми грошей. Закон грошового обігу. Теорії грошей. Металістична та номіналістична теорії. Кількісна теорія грошей. Сучасні теорії грошей. Поняття та види інфляції. Економічні теорії інфляції.

6.1. Теоретичні питання для самоперевірки та контролю знань

1. Що таке гроші?
2. Яку роль відіграють гроші в розвитку товарних відносин?
3. Які етапи історичного розвитку форм грошей?
4. У чому полягає сутність грошей як загального еквівалента?
5. Які основні функції грошей?
6. Як гроші виконують функцію міри вартості?
7. У чому проявляється функція грошей як засобу обігу?
8. Яке значення має функція грошей як засобу нагромадження?
9. Як гроші виконують функцію засобу платежу?
10. Що таке світові гроші та яку роль вони відіграють у міжнародних економічних відносинах?
11. В чому полягає сутність закону грошового обігу?
12. Які існують теорії грошей?
13. Які види грошей існують у сучасній економіці?
14. У чому відмінність між повноцінними та неповноцінними грошима?
15. Як розвиток товарного виробництва впливає на еволюцію грошей?
16. Що таке інфляція?
17. Які є види інфляції?
18. Які існують теорії інфляції?

6.2. Тестові завдання для самостійного опрацювання

1. Хто вперше сформулював еволюційну концепцію виникнення грошей?
 - а) А. Сміт;
 - б) Д. Рікардо;
 - в) К. Маркс.
2. Д. Рікардо визначив :
 - а) три функції грошей;
 - б) чотири функції грошей;
 - в) п'ять функцій грошей.
3. Функція, в якій гроші забезпечують погашення різних зобов'язань між господарюючими суб'єктами, називається:
 - а) міра вартості;
 - б) нагромадження;
 - в) засіб платежу.

4. Хто з вчених – економістів є прихильниками раціоналістичної концепції виникнення грошей?

- а) Д. Рікардо;
- б) К. Маркс;
- в) П. Самуельсон.

5. Економічна теорія, яка пояснює зв'язок між кількістю грошей в обігу та рівнем цін у країні, має назву:

- а) металі стична теорія грошей;
- б) номіналістична теорія грошей;
- в) кількісна теорія грошей.

6. Прихильниками металістичної теорії грошей були представники наукової школи:

- а) меркантилізму;
- б) маржиналізму;
- в) неокласики.

7. Гроші називаються повноцінними, якщо:

- а) реальна їх вартість вище номінальної;
- б) номінальна і реальні вартість дорівнюють одна одній;
- в) номінальна вартість вище реальної.

8. Рівняння, яке показує зв'язок між кількістю грошей в обігу та загальним рівнем цін, називається:

- а) рівнянням І. Фішера;
- б) рівнянням Парето;
- в) рівнянням Дж. Кейнса.

9. Якщо темпи зростання цін за рік складають 50%, то така інфляція має назву:

- а) повзуча;
- б) галопуюча;
- в) гіперінфляція.

10. Інфляція, пов'язана з диспропорціями в економіці, негнучкістю галузевих структур, називається:

- а) інфляція попиту;
- б) інфляція витрат;
- в) структурна інфляція.

Тема 7. Ринок як форма функціонування товарного виробництва.

Поняття та функції ринку. Об'єктивні умови виникнення ринку. Ринкові ціни та механізми ринкового ціноутворення. Поняття рівноважної ціни. Попит і пропозиція. Ринкова конкуренція. Ринкова монополія. Інфраструктура ринку. Сучасні теорії ринку.

7.1. Теоретичні питання для самоперевірки та контролю знань

1. Що таке ринок і які умови його виникнення?
2. Яке місце ринку в системі товарного виробництва?
3. Які основні суб'єкти та об'єкти ринку?
4. Які функції виконує ринок у сучасній економіці?
5. Що таке попит і які фактори на нього впливають?
6. Що таке пропозиція та які чинники визначають її обсяг?
7. Як формується ринкова ціна товару?
8. У чому полягає взаємодія попиту та пропозиції?
9. Що таке рівноважна ціна?
10. Які види ринків існують за різними критеріями класифікації?
11. У чому відмінність між досконалою та недосконалою конкуренцією?
12. Які переваги та недоліки ринкового механізму?
13. Яку роль відіграє конкуренція в розвитку товарного виробництва?
14. У чому полягає державне регулювання ринку?
15. Що таке ринкова монополія?
16. Що таке інфраструктура ринку та яке її значення для функціонування ринку?
17. Які є основні елементи інфраструктури ринку?
18. Які існують сучасні теорії ринку?

7.2. Тестові завдання для самостійного опрацювання

1. Ринок виникає за умови:
 - а) збільшення доходів населення;
 - б) існування натурального господарства;
 - в) існування товарного виробництва.
2. Суспільний поділ праці означає:
 - а) розподіл доходів між людьми;
 - б) спеціалізацію виробників на виготовленні різних товарів;
 - в) рівність усіх учасників виробництва;
 - г) спільне володіння майном.
3. Функція ринку, яка спонукає виробників до зниження витрат, підвищення якості продукції та впровадження інновацій має назву:
 - а) сануюча;
 - б) стимулююча;
 - в) регулююча.

4. У відповідності до класифікації ринків за такою ознакою як об'єкти обміну, вони можуть бути в такій формі:

- а) ринок капіталів;
- б) світовий ринок;
- в) ринок досконалої конкуренції.

5. Готовність і можливість виробників (продавців) поставити на ринок певну кількість товару чи послуги за певних цін у певний період часу, це визначення:

- а) попиту;
- б) пропозиції;
- в) ринку.

6. Точка перетину кривих попиту і пропозиції має назву:

- а) рівноважної ціни;
- б) справедливої ціни;
- в) ринкової ціни.

7. Якщо ціна товару нижча за рівноважну ціну, то виникає:

- а) надлишок товару;
- б) дефіцит товару;
- в) інфляція.

8. Фондові біржі відносяться до наступної інфраструктури ринку:

- а) товарної;
- б) фінансової;
- в) виробничої;
- г) інституційної.

9. Що може спричинити зростання пропозиції?

- а) зменшення доходів населення;
- б) зниження витрат виробництва;
- в) зменшення кількості продавців.

10. Антимонопольний комітет відноситься до наступної інфраструктури ринку:

- а) товарної;
- б) фінансової;
- в) виробничої;
- г) інституційної.

Тема 8. Процес виробництва і нагромадження капіталу.

Поняття капіталу як категорії. Теорії капіталу. Капітал і праця. Вартість робочої сили. Форми і системи оплати праці. Номінальна і реальна заробітна плата. Мінімальна заробітна плата.

8.1. Теоретичні питання для самоперевірки та контролю знань

1. Що таке капітал як економічна категорія?
2. Як відрізняється визначення капіталу в різних економічних школах?
3. Які форми та види капіталу існують?
4. У чому полягає відмінність між основним і оборотним капіталом?
5. Що таке процес виробництва капіталу?
6. Як відбувається кругообіг і оборот капіталу?
7. Що таке додаткова вартість і за яких умов вона створюється?
8. Яку роль відіграє праця у створенні вартості?
9. Що розуміють під нагромадженням капіталу?
10. Які джерела та чинники нагромадження капіталу?
11. Які форми нагромадження капіталу існують?
12. Який вплив нагромадження капіталу на розвиток виробництва?
13. Які соціально-економічні наслідки процесу нагромадження капіталу?
14. Що таке заробітна плата як економічна категорія?
15. Які існують погляди на сутність заробітної плати в різних економічних школах?
16. Що таке номінальна і реальна заробітна плата в чому їх відмінність?
17. Які форми і системи оплати праці існують в Україні?
18. Що таке мінімальна заробітна плата?

8.2. Тестові завдання для самостійного опрацювання

1. Капітал в економічній теорії - це:
 - а) будь-які гроші;
 - б) засоби виробництва;
 - в) вартість, що приносить додаткову вартість;
 - г) сукупність природних ресурсів.
2. Яка форма капіталу є вихідною в кругообігу капіталу?
 - а) товарна;
 - б) виробнича;
 - в) грошова;
 - г) споживча.
3. Виробничий капітал включає:
 - а) гроші та цінні папери;
 - б) лише засоби виробництва;
 - в) засоби виробництва і робочу силу;
 - г) готову продукцію.

4. Додаткова вартість виникає у процесі:

- а) обігу;
- б) обміну;
- в) виробництва;
- г) споживання.

5. Хто з економістів детально розробив теорію кругообігу капіталу?

- а) А. Сміт;
- б) Д. Рікардо;
- в) К. Маркс;
- г) Дж. М. Кейнс.

6. Оборот капіталу - це:

- а) рух капіталу між галузями;
- б) один завершений кругообіг капіталу в часі;
- в) накопичення грошей;
- г) реалізація товарів.

7. Час обороту капіталу складається з:

- а) часу виробництва;
- б) часу обігу;
- в) часу виробництва і часу обігу;
- г) часу споживання.

8. До основного капіталу належать:

- а) сировина і матеріали;
- б) паливо;
- в) будівлі, машини, обладнання;
- г) заробітна плата.

9. Оборотний капітал повністю переносить свою вартість на створений продукт:

- а) протягом багатьох років;
- б) за один виробничий цикл;
- в) протягом одного року.

10. Повний цикл руху капіталу від моменту його авансування до повернення у грошовій формі разом із додатковою вартістю, це визначення:

- а) кругообігу капіталу;
- б) обороту капіталу;
- в) час обігу капіталу.

11. Нагромадження капіталу - це:

- а) витрачання прибутку на споживання;
- б) зростання кількості грошей;
- в) перетворення частини додаткової вартості на капітал;
- г) обмін товарів.

12. Основним джерелом нагромадження капіталу є:

- а) заробітна плата;
- б) амортизація;
- в) додаткова вартість;
- г) податки.

13. Сума грошей, яку працівник отримує за свою працю в грошовому вираженні, без урахування рівня цін, має назву:

- а) мінімальна заробітна плата;
- б) номінальна заробітна плата;
- в) реальна заробітна плата.

14. Яка заробітна плата гарантує мінімальний рівень доходу працівника, не може бути зменшена за повністю відпрацьований час та є обов'язковою для дотримання роботодавцями?

- а) номінальна;
- б) реальна;
- в) мінімальна.

15. Форма оплати, за якої заробітна плата працівника залежить від кількості виготовленої продукції або виконаних робіт і встановлених відрядних розцінок за одиницю продукції, має назву:

- а) погодинна;
- б) відрядна;
- в) погодинно – відрядна.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Основи економічної теорії : курс лекцій / уклад. О. В. Довгаль. – Миколаїв : МНАУ, 2021. – 129 с. URL: <https://surl.li/aghqwd>
2. Основи економічної теорії : навч. посібник. / О. О. Кравцов. – Кривий Ріг-Prague: Oktan Print, 2023. – 355 с. URL: <https://surl.li/cc/ljvnk>
3. Економічна теорія [Електронний ресурс] : конспект лекцій : навч. посіб. Для здобувачів ступеня бакалавра за спеціальністю 051 «Економіка» освітньо-професійних програм «Економіка і бізнес», «Економічна аналітика», «Міжнародна економіка» / Б. В. Дергалюк. КПІ ім. Ігоря Сікорського. – Електронні текстові дані (1 файл). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2025. – 208 с. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/819e48f8-4fb8-4c9d-8c84-05b2b09ce40a/content>
4. Яворська Ж. Б. Електронний навчальний посібник до вивчення курсу навчальної дисципліни «Основи економічної теорії». Львів. 2023. 119 с. URL <https://lma.edu.ua/wp-content/uploads/2023/06/yavorska-posibnyk-osnov-ekont-teoriyi.pdf>

Допоміжна література:

1. Економічна теорія : навчальний посібник для самостійної роботи студентів / М. А. Мащенко, М. С. Бріль, О. М. Кліменко та ін. ; за заг. ред. д-ра екон. наук, доц. М. А. Мащенко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2022. – 266 с. URL:<https://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/32799/1/2022>
2. Економічна теорія: навчальний посібник. Укл: М.І. Колосінська, С.І. Белей, С.В. Бойда. Чернівці: Чернівець. нац. унів-т., 2021. 200 с.
3. Дерій, Ж.В. Політична економія : навч. посіб. / Ж. В. Дерій, О. В. Мініна, Н. Т. Шадура-Никипорець. – 2-ге вид., випр. та допов. – Чернігів : РВВ НУ"Чернігівська політехніка", 2025. – 291 с.
4. Економічна теорія: підручник / за заг. ред. В.П. Якобчук. – К.: Видавництво Ліра-К, 2020. – 450 с.
5. Економічна теорія: закономірності, практика та сучасність : підручник / Е. М. Забарна, О. М. Козакова, Н. О. Задорожнюк та ін. – Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. – 412 с.
6. Adam Smith. AN INQUIRY INTO THE NATURE AND CAUSES OF THE WEALTH OF NATIONS. URL: <http://gesd.free.fr/smith76bis.pdf>

Інформаційні джерела та Internet ресурси:

1. Верховна рада України: веб-сайт. URL:zakon.rada.gov.ua/.
2. Міністерство фінансів України: веб-сайт. URL:<http://www.minfin.gov.ua/>
3. Державна служба статистики України: веб – сайт. URL:
4. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського: веб-сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
5. Електронний архів ЗВО «Університет трансформації майбутнього». URL: https://repository.uft.in.ua/index.php/omp/library_catalog